

Turinys

1. Kolektyvinis aklumas	9
2. Maištininkai ir klonai	49
3. Konstruktyvūs nesutarimai	93
4. Inovacijos	139
5. Aido kambariai	185
6. Už vidurkio ribų	219
7. Bendras vaizdas	259
Kryžiažodžio atsakymai	290
Padėka	293
Padėka šaltinių autoriams	297
Nuorodos	299

3

Konstruktyvūs nesutarimai

1996 m. gegužės 10 d., netrukus po vidurnakčio, Robas Hallas ir jo komanda įžengė į Mirties zoną. Nuo apledėjusio ir rieduliais nukloto Pietinio įlinkio, kuriame pučiant stipriems vėjams nakvojo alpinistai, iki aukščiausio pasaulyje kalno viršaus dar buvo likę 3117 pėdų. Jei viskas eisis pagal planą, maždaug per dvylika valandų komanda atsidurs Everesto viršūnėje, pilnoje budistų maldų vėliavėlių ir kitų paliktų daiktų.

R. Hallas, barzdotas trisdešimt penkerių metų vyras, vadovavo ekspedicijai. Be jo, buvo dar du vedliai – Andy’is Harri-sas ir Mike’as Groomas, taip pat šerpai ir aštuoni kalnų turis-tai. Pastarieji buvo patyrę alpinistai, tačiau neturėjo tiek žinių ir gebėjimų, kad būtų pajėgę užkopti į Everesto viršūnę be kitų pagalbos. Tarp jų buvo Jonas Krakaueris, rašytojas ir keliauto-jas, kuris kelionę į Everestą ketino aprašyti žurnale „Outside“, Beckas Weathersas, patologas iš Teksaso, turintis dešimt metų alpinizmo patirties, ir Yasuko Namba, keturiasdešimt septy-nerių verslininkė iš Japonijos, užkopusi į aukščiausius kalnus šešiuose iš septynių planetos žemynų. Sėkmingai pasiekusi Everesto viršūnę, ji pateks į rekordų knygas kaip vyriausia mo-teris, užkopusi į visas septynias aukščiausias pasaulio viršu-kalnes.

R. Hallas neabejojo, kad ekspedicijai pasiruošta sėkmingai ir kad komanda pasieks viršūnę. Prieš tai jis jau buvo pasiekęs ją keturis kartus ir išsiugdęs puikius techninius bei fizinius gebėjimus. 1990-aisiais ruošdamasis kopti į Everestą, jis sutiko ir įsimylėjo savo būsimą žmoną Jan (ji dirbo gydytoja klinikoje, esančioje žemiau bazės). „Vos tik nusileidau žemyn, pakviečiau Jan į pasimatymą“, – vėliau pasakojo jis.¹ Per pirmąjį pasimatymą jie drauge kopė į Makinlio kalną Aliaskoje, o po dvejų metų susituokė. 1993 m. jie kartu užkopė į Everestą ir yra viena iš vos trijų tai padariusių susituokusių porų.²

Kol vyras kopdavo į Everestą, Jan paprastai dirbdavo bazėje, tačiau šįkart turėjo to atsisakyti, nes buvo septintą mėnesį nėščia. Taigi R. Hallas dar labiau nei anksčiau nekantravo pasiekti viršūnę. Sugrįžęs namo į Naująją Zelandiją norės patirti jaudulį, pirmąkart tapdamas tėvu. „Laukiu nesulaukiu“, – sakė jis.

Bet R. Hallas buvo patyręs ir žinojo, kad kiekvienas žingsnis aukštyn darosi vis pavojingesnis visai komandai. Pietinis Ilinkis yra penkios mylios virš jūros lygio, jame oras taip išretėjęs, kad negailestingoje troposferoje besigūžiantys alpinistai turi naudotis deguonies balionais ir dengtis veidus kaukėmis. „Kiekvieną minutę, kurią praleidžiate tokiaime ir didesniame aukštyje, jūsų protai ir kūnai pamažu nyksta“, – pasakė jis savo vadovaujamai komandai. J. Krakaueris rašė: „Mūsų smegenų ląstelės pamažu mirė, kraujas darėsi tirštas lyg dumblas. Akių tinklainė nei iš šio, nei iš to pasrūdavo krauju, o širdys plakdavo it pašėlusios net tada, kai ilsėdavomės.“³

Žvelgdami aukštyn į garsiąją trikampio formos viršukalnę, vietinių vadinamą Džomolungma, arba „Deive pasaulio motina“, alpinistai žinojo, su kokiais rimtais techniniais iššūkiais su-

sidurs per paskutinį kelionės etapą. Pirma teks ilgai ir kantriai kopti į Balkoną, pasišviečiant žibintais ir virvėms rėžiant atšlaitę, nuolat lydimiems mirtino akmenų griūties pavojaus. Tada laukia ilgas statmenas kopimas į Pietinę viršukalnę, kylančiai saulei iš pietų apšviečiant Lotsės kalną fantasmagoriška šviesa.

O paskui – po pat viršūne esantys Hilario laiptai, pavadinti pirmojo į kalną kartu su šerpu Tenzingu užkopusio sero Edmundo Hillary'io vardu, jų atšlaitė beveik statmena. „Baisiausia – maždaug 40 pėdų aukščio uolų laiptai, – rašė E. Hillary'is. – Glotni uola, į kurią beveik nėra kaip įsikibti, galėtų būti įdomus galvosūkis grupei patyrusių alpinistų kur nors Ežerų krašto rajone, bet Evereste tai buvo neįveikiama kliūtis mūsų menkoms jėgoms.“⁴

Pasak gyvai mačiusiųjų Everesto kalną, jis nėra pats gražiausias – palyginti su kitų aukščiausių pasaulio viršukalnių siluetais, jis gana grubių ir paprastų formų. Tačiau estetinio vaizdo trūkumą atperka jo paslaptینگumas. „Pusvalandį it pastėres spoksojau į viršūnę, bandydamas suvokti, ką reikštų stovėti tenai, kur siaučia pašėlusiai stiprūs vėjai, – rašė J. Krakaueris tuo metu, kai keliavo iš Luklos aerodromo į bazinę stovyklą. – Esu užkopęs į šimtus kalnų, tačiau Everestas taip skiriasi nuo jų visų, kad suvokti jo didybę man nepakako vaizduotės. Ta viršūnė atrodė tokia atšiauri ir nepasiekiamai tolima.“

Deja, Everestas ne tik paslaptingas, bet ir labai pavojingas gyvybei. Nuo tada, kai 1921 m. į jį pamėgino įkopti britų ekspedicija, jo atšlaitėse žuvo 130 alpinistų.⁵ Keturiems sėkmingai jo viršūnę pasiekusiems žmonėms tenka vienas žuvusysis. Tikriausiai geriausiai žinoma mirtis yra pati pirmoji – tai George'as Leigh Mallory'is, žuvęs 1924 m. Turėdamas tik primity-

vią įrangą, tačiau kupinas stubinamos drąsos, šis anglas dingo birželio 8-ąją drauge su savo palydovu Andrew Irvine'u, pravarde Sandy.*

Tądien kalno viršūnę gaubė migla, trukdanti šių alpinistų palydovų komandai stebėti situaciją, tačiau 12.50 val. popiet debesys trumpam išsisklaidė. Vienas komandos narių Noelis Odellas matė juodu aukštai ant šiaurės rytų šlaito. Pasak jo, jie vėlavo penkiomis valandomis, tačiau „apgalvotai ir atsargiai“ judėjo viršūnės link. Nuo tada nei Mallory'io, nei Irvine'o niekas neberegėjo iki 1999 m., kai Mallory kūnas buvo rastas šiaurinėje Everesto kalno dalyje, 26 760 pėdų aukštyje. Istorikai mano, kad nė vienas iš dviejų alpinistų viršūnės nepasiekė.

Visi R. Hallo komandos nariai aiškiai suvokė, kokie pavojai jiems gresia. Jie matė kalnų šlaituose gulinčius kitų alpinistų lavonus ir buvo perspėti apie deguonies balionų svarbą. Atvykusi į 17 600 pėdų aukštyje įrengtą bazinę stovyklą, komanda atliko tris „apšilimui“ skirtus kopimus. Per pirmąjį keliavo Khumbu ledynu, kuriame daug plyšių, judančio ledo ir bet kada gali įvykti sniego griūtis, ir pakilo į 19 500 pėdų, o per antrąjį ir trečiąjį – atitinkamai į 21 000 ir 23 500 pėdų aukštį, skirtą labiau priprasti prie oro, kuriame, pasiekus viršūnę, deguonies tėra trečdalis tiek, kiek yra jūros lygyje.

Tačiau patekę į virš 26 000 pėdų aukštyje esančią Mirties zoną, alpinistai atsidūrė pavojingiausioje žmogui vietoje visoje kalnų sistemoje. R. Hallas jau buvo nusprendęs, kad pirmą, vėliausiai – antrą valandą popiet jo komanda turės sukti atgal.

* Žurnalistui, kuris mėgino išklausti, kodėl šis pasiryžęs rizikuoti savo sveikata bei gyvybe ir kopti į Everesto viršūnę, Mallory atsakė nepamirštamais žodžiais: „Todėl, kad ji yra!“

Iki to laiko nepasiekus viršūnės, teks pradėti leistis žemyn. Tai buvo labiau matematinis nei techninis sprendimas: kadangi kiekvienam asmeniui buvo skirta po tris deguonies balionus, kurių kiekvienas ištuštėja maždaug per šešias septynias valandas, tęsti kelionę reikštų flirtą su mirtimi. Kaip yra pasakęs R. Hallas: „Įkopti į tą kalną gali bet kuris idiotas, jei tik nestokoja ryžto. Sunkiausia užduotis – nusileisti žemyn gyvam.“⁶

Situaciją komplikavo ir tai, kad tądien aukščiausią Himalajų kalnų viršukalnę bandė šturmuoti ir kitos komandos. Tai nieko stebėtino, nes ji masina žmones iš viso pasaulio. Komandai „Mountain Madness“ vadovavo malonaus būdo amerikietis Scottas Fischeris, vienas labiausiai patyrusių pasaulio alpinistų. Jį lydėjo gerai savo darbą išmanantys vedliai, tarp kurių buvo Anatolijus Bukrejevas, dukart įkopęs į Everestą. Tarp kalnų turistų buvo amerikiečių alpinistė Sandy Pitman, kaip ir Namba įveikusi šešias iš septynių aukščiausių pasaulio viršukalnių. Ji kasdien ruošdavo vaizdo įrašus specialiai NBC televizijai. Be to, į kalną kopė ir nedidelė taivaniečių komanda.

Saulei 5.15 val. ryto pakilus virš horizonto, R. Hallo komandos narys J. Krakaueris pasiekė pietrytinės keteros plyšį. „Trys iš penkių aukščiausių pasaulio viršukalnių stūksojo uolėtame reljefe, apšviestos aušros spindulių, – vėliau rašė jis. – Mano altimetras rodė 27 600 pėdų.“⁷ Vaizdas buvo didingas, tačiau kitiems ant šlaitų kabantiems alpinistams prasidėjo problemos.

Didesniame nei 27 400 pėdų aukštyje nebuvo pritvirtinta kopimui skirtų virvių, tad susidarė spūstys žmonių, laukiančių, kol A. Bukrejevas, „Mountain Madness“ komandos vedlys Nealas Beidlemanas ir šerpai pritvirtins jas prie išsikišusių uolų. Scottas Fischeris tuo metu kybojo ant šlaito gerokai žė-

miau. Prieš tris dienas jis išėikvojo daug energijos, padėdamas susirgusiam savo draugui Dale'ui Kruse'ui sugrįžti atgal į bazinę stovyklą. Be to, pačiam pasireiškė didelio aukščio sukeltos ligos – plaučių edemos – požymiai.

Šiek tiek po pirmos valandos popiet J. Krakaueris, aplenkęs visą komandą, pasiekė viršūnę. Išpildęs didžiausią savo gyvenimo svajonę, jis nesitvėrė džiaugsmu, tačiau matė, kad jo komanda išsiderino. R. Hallui iki viršūnės dar nemažai trūko, o S. Pitman ir kitų jėgos seko. Nenumaldomai artinosi laikas pradėti leistis žemyn. Pietiniuose kalno slėniuose pradėjo kauptis lengvi debesys.

Tačiau net ir tada alpinistai turbūt nė nenujautė, jog per kelias ateinančias valandas aštuoni iš jų atsisveikins su gyvybe, ir tai bus liūdniausia diena garsiausio pasaulyje kalno istorijoje. Diena, kai įvyko 1996-ųjų Everesto tragedija.

*

Po tragedijos publikuota nemažai liudininkų pasakojimų. J. Krakaueris parašė knygą „Into Thin Air“, tapusią bestseleriu, kitas R. Hallo turistą Beckas Weathersas – „Left for Dead“. IMAX kino teatruose rodytas dokumentinis filmas „Everest“, o „National Geographic“ parengė reportažą „The Dark Side of Everest“. 2015-aisiais tragedija atpasakota Holivudo filme „Everest“, kuriame vaidino Jasonas Clarke'as, Joshas Brolinas ir Keira Knightley. Į jį parduota bilietų daugiau nei už 200 milijonų dolerių.